

<https://doi.org/10.21301/eap.v17i2.2>

Ivana Gačanović

*Institut za etnologiju i antropologiju
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu
ivgacanovic@gmail.com*

Ana Banić Grubišić

*Institut za etnologiju i antropologiju
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu
agrubisi@f.bg.ac.rs*

Kulturna kritika ili samo mali beg od stvarnosti? Antropološka analiza serije *Upravnica**

Apstrakt: U ovom radu je analizirana mini-serija Netfliks produkcije *Upravnica* (*The Chair*) iz 2021. godine, dramedija čije su autorke nastojale da ponude „verodostojan” prikaz, a time i kulturnu kritiku, funkcionisanja savremenog američkog univerziteta i visokog obrazovanja. U ovoj seriji se, između ostalog, obrađuju društveno značajne i aktuelne teme poput pitanja rasne, rodne, dobne i klasne (ne)ravnopravnosti u akademskom okruženju i širem društvu, problem krize humanistike, pitanje političke korektnosti i fenomena tzv. „kulture otkazivanja” i mnoga druga. Serija *Upravnica* je analizirana na dva nivoa, s jedne strane kao tekst – na nivou poruka koje šalje, i s druge strane na osnovu opštih reakcija akademske i šire javnosti koje je pobudila. U tom smislu, recepcija publike se posmatra kao neka vrsta korektiva koji nastoji da potvrdi ili opovrgne određene poruke koje serija šalje i na taj način nam daje potpuniju predstavu o njima.

Ključne reči: *The Chair*, rasizam, rod, ejdžizam, univerzitet, dramedija, popularna kultura

Uvod

Kontekst visokog obrazovanja inspirisao je mnoga dela (američke) popularne kulture. Akademska zajednica, kao publika, neretko ima potrebu za komentarom načina na koji se njihova profesija predstavlja širokom auditorijumu (v. Reynolds 2014), naročito zbog toga što pop-kulturni portreti profe-

* Realizaciju ovog istraživanja finansijski je podržalo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije u sklopu finansiranja naučnoistraživačkog rada na Univerzitetu u Beogradu – Filozofskom fakultetu (broj ugovora 451-03-68/2022-14/200163).

sora i akademije generalno često ostavljaju (pogrešan) utisak na širu publiku i nepravedno ih portretišu kroz listu stereotipnih predstava koje se uglavnom svode na isticanje ili ismevanje elitističkog nasleđa akademske institucije i njenih zaposlenih, sa svojim često moralno sumnjivim ispadima, koji tu i tamo procure iz njene hijerarhizovane i krute strukture. Kako primećuje Karen Tongson u svom prikazu serije *Upravnica* (Tongson 2021), „šou programi o akademiji i naročito profesorima humanističkih studija obično završe nesrećno, jer većina naših drama izgledaju ništavno, kao nevidljivi rad koji svoj danak plaća na psihološkom nivou, u izolaciji i iza scene”. Međutim, bez obzira na malo glamurozniji izgled enterijera i na određena preterivanja i karikiranja koja pristoje jednom popularno-kulturnom šou, mnogi smatraju da je serija *The Chair (Upravnica)*¹ konačno uspela da „utoli žed” akademskog dela publike za šou programom koji je na „verodostojan način predstavio akademiju” (Tongson 2021).

Serija *Upravnica* sadrži u sebi sva „četiri važna fokusa na visoko obrazovanje” (Reynolds 2014, vii) koja se izdvajaju u popularnoj kulturi, ali koja – s obzirom na format serije – nisu mogla biti podjednako detaljno obrađena i razrađena. Ta četiri elementa su: sama institucija univerziteta, administracija, univerzitetsko osoblje (profesori/predavači) i studenti (Reynolds 2014, vii). Pored toga, kroz priču o obojenoj ženi na univerzitetu koja iznenada seda u (klimavu) šefovsku fotelju, ova mini-serija od šest epizoda pokreće i/ili razrađuje čitav skup poruka i tema sa kojima se može poistovetiti široka publika, zainteresovana za pitanja univerziteta, humanistike i širih društvenih problema, kao što su pitanja rodne, rasne i klasne ravnopravnosti u akademiji, pa i širem zapadnom društvu (naročito u SAD). Serija je naišla na veliki odziv², a neposredno nakon premijere počele su da se nižu pozitivne, čak oduševljene recenzije na portalima, kao i manje ili više naklonjeni komentari na društvenim mrežama, podkastima i sl. Jedan deo akademske i šire intelektualne publike ovu mini-seriju vidi kao sjajno delo Netflixove produkcije koje na vešt i komičan način uspeva da dočara širokoj publici poruke o stvarnim društvenim i akademskim problemima. Tu mislimo na skoro sve recenzije objavljene u kulturnim rubrikama nekih od „najvidljivijih” internet portala³. Neke od autorki tih osvrta su i same u istoj ili sličnoj poziciji kao protagonistkinja *Upravnica* i one su uglavnom veoma zadovoljne načinom na koji je predstav-

¹ Osnovne podatke o seriji videti na stranicama: <https://www.netflix.com/watch/81237823?trackId=255824129> i <https://www.imdb.com/title/tt11834150/>.

² Prema M. Emre, ova serija je bila najgledaniji Netflixov šou u svetu u prvim nedeljama nakon premijere (Chinaya, Emre, and Wyman 2021).

³ Tekstovi koje smo čitale za svrhu ovog istraživanja objavljeni su na portalima i onlajn magazima: CNN, The Washington Post, The Los Angeles Review of Books (LARB), BuzzFeed News, Slate, Vice.

ljen taj nivo akademske stvarnosti, koji im je iskustveno blizak. Akademski „mejstrim” komentatori na Tviteru takođe su naklonjeni ovoj seriji, naročito ako govore iz femnističke perspektive i borbe za ljudska i manjinska prava. S druge strane, postoji „manje vidljiv” deo akademske publike koja serijom nije zadovoljna jer ona posredno trivijalizuje određene aspekte *surove* akademske realnosti, tako što ih izostavlja iz priče ili ne stavlja dovoljno akcenta na njih. Taj deo publike svoje komentare uglavnom ostavlja na društvenim mrežama⁴, a u njih se mogu ubrojati i oni koji čak odbijaju da gledaju seriju, jer ne žele da gledaju svoju *sumornu* realnost na ekranu⁵.

Seriju *Upravnica* posmatramo u ovom radu kao artefakt popularne kulture ili kao „proizvod koji zadovoljava određene društvene potrebe” (pored potrebe za pukom zabavom) (Kovačević 2018), odslikava stvarne društvene odnose i prenosi određene vrednosti, odnosno šalje određenu poruku ili više njih. Prema tom pogledu, naš zadatak je da „pročitamo” poruke koje ova serija nosi, tj. da je posmatramo kao *tekst*:

Čitanje teksta sadrži denotativni i konotativni nivo, od kojih se prvi odnosi na opšta značenja koja se tekstu pripisuju u različitim kontekstima. Opšta značenja su često, mada ne i obavezno, internacionalna jer izražavaju nameru kreatora. Međutim, namera kreatora ne proizilazi iz ličnog kreativnog delanja koje stvara sadržaje prema meri autora, već je kombinacija poruka koje akteri proizvodnje namerno šalju i onog što publika očekuje od sadržaja. (...) Polazeći od semiološkog, strukturalnog, semantičkog ili bilo kog drugog postupka utvrđivanja značenja, antropološka analiza utvrđuje denotativni nivo koji obuhvata namerna a zajednička, tj. deljena značenja proizvođača i očekivane populacije konzumenata. Nasuprot denotativnom nivou, konotativni nivo je u potpunosti „u rukama konzumenata”. (Kovačević 2018, 106)

Ipak, da bismo što više obuhvatile spektar njenih značenja, ovu seriju ćemo analizirati na dva nivoa: a) na nivou konkretnih poruka koje šalje i b) opštih

⁴ Na primer, opsežne diskusije na *The Professor Is In*. (<https://www.facebook.com/TheProfessorIsIn/>), jednoj od najpopularnijih fejsbuk stranica koja okuplja najvećim delom severnoameričke doktorande, istraživače i profesore (stranicu prati skoro 130 hiljada ljudi); diskusije na izuzetno aktivnim akademskim grupama na reddit platformi (<https://www.reddit.com/r/academia>; <https://www.reddit.com/r/Professors>; <https://www.reddit.com/r/AskAcademia>). Posebno dobru ilustraciju prijema/odjeka koji je serija imala među univerzitetskim profesorima i istraživačima, kao i razmatranje pitanja koliko je serija realistično/autentično prikazala akademiju predstavlja istraživanje Vajs portala <https://www.vice.com/en/article/qj85bb/we-asked-actual-academics-to-review-new-netflix-show-the-chair>.

⁵ O primeru sumorne realnosti nakon penzionisanja univerzitetskog profesora neropsihijatrije, koju portretiše domaći televizijski film *Bez stepenika*, više u: Milosavljević 2017.

reakcija koje je pobudila⁶. Smatramo da ćemo spajanjem ova dva nivoa značenja dobiti celovitiju i jasniju sliku o značaju ove serije kao pop-kulturnog dela sa namerama kulturne kritike, a koje je nenamerno pokrenulo širok dijapazon reakcija publike, što pozitivnih, što negativnih (retko neutralnih). Ovu seriju takođe možemo gledati i kao „pedagoški tekst koji može (pogrešno) da edukuje publiku u pogledu svrhe, vrednosti i ljudi koji se bave akademskim radom na univerzitetima” (Reynolds 2014, vii), naročito humanistikom. Na osnovu komentara koje smo čitale ili slušale, nesumnjivo je da je veći deo publike koja se poistovećuje s određenim temama i problemima na taj način posmatra, a ne samo kao vid opuštene razbibrige. Recepciju publike ćemo u tom smislu posmatrati kao neku vrstu korektiva koji nastoji da potvrdi ili opovrgne određene poruke koje serija šalje i na taj način nam daje potpuniju predstavu o njima.

Etnografija serije i serija kao etnografija američke akademske kulture

Serija *The Chair* (Upravnica) žanrovski bi se mogla odrediti kao *dramedija* (eng. *dramedy*) smeštena u akademsko okruženje. U najkraćem, kako joj samo ime kaže, dramedija predstavlja svojevrsni žanrovski hibrid drame i komedije, jednu kreativnu fuziju koja izmiče krutim žanrovskim konvencijama, kao što su poznati likovi, okruženje, narativna struktura, konflikt i razrešenje (Vande Berg 1989, 13–14; up. Cawelti 1976). Jedna od ključnih karakteristika ranih dramedija⁷ su „ozbiljan predmet obrade” tj. društveno značajna tema serije, multidimenzionalna priroda glavnih likova, specifična narativna struktura žanra komedije i neizbežno prisustvo humora (Vande Berg 1989, 18–22). Kada je reč o savremenoj dramediji, u pitanju je najčešće tridesetominutna drama koja se emituje na kablovskim televizijskim kanalima i striming platformama i njeno centralno obeležje predstavlja „tragikomično portretisanje likova” (Havas and Sulimma 2020, 76). Pored toga, danas ovaj žanr tematizuje širok spektar pitanja koja se tiču politike identiteta. Drugim rečima, kako zaključuju Havas i Sulima, u dra-

⁶ Moramo ipak naglasiti da recepcija publike u punom smislu, kao treći nivo antropološkog proučavanja TV serija (prema Kovačević i Brujić 2014), neće biti predmet ovog rada i u tekstu ćemo se samo osvrnuti na neke od reakcija (recenzije, kritički prikazi na portalima i „debate” na društvenim mrežama) koje je serija po prikazivanju izazvala u američkoj akademskoj zajednici.

⁷ Ovaj televizijski žanr javlja se krajem osamdesetih godina prošlog veka (v. Vande Berg 1989), dok se savremeni razvoj i konačno uobličavanje žanra vezuje za drugu polovinu devedesetih godina (v. Havas and Sulimma 2020).

mediji se razmatra odnos pojedinca i širih sociopolitičkih događaja i problema koji u savremenom trenutku (i u okviru globalne/zapadne kulture) predstavljaju preovlađujuća identitetska pitanja u javnom diskursu, kao što su rasa, klasa, rod, seksualnost, dob i generacija, telesnost i pitanja nacionalnog pripadanja (Havas and Sulimma 2020, 76). Kao što će biti objašnjeno u daljem tekstu, većina ovih pitanja poslužila je kao kritički tematski okvir na kojem se temelji višeslojni narativni sadržaj serije *Upravnica*, a na tom spisku društveno značajnih tema je i tema funkcionisanja savremnog (američkog) univerziteta.

* * *

Upravnica je mini-serija Netflix produkcije koja je premijerno emitovana u avgustu 2021. godine. Sastoji se od šest epizoda koje traju po 30 minuta. Kreatorke serije su američka glumica, scenaristkinja i producentkinja Amanda Pit (Amanda Peet) i scenaristkinja sa doktoratom na Harvardu Eni Džulija Vajmen (Annie Julia Wyman). Svih šest epizoda režirao je relativno nepoznati američki reditelj i producent mlađe generacije, Denijel Grej Longino (Daniel Gray Longino). Od prvih najava na internet portalima (početkom 2020. godine) serija je željno iščekivana među (akademskom) publikom, naročito zbog svog „jakog” marketinga – s jedne strane je najavljeno da će popularna Sandra Ou (Sandra Oh) glumiti glavnu protagonistkinju, a s druge strane da će se radnja odigravati u univerzitetskom okruženju. Takođe, serija je najavljena kao prvi producentski projekat Dejvida Beniofa (David Benioff, suprug Amande Pit) i D. B. Vajsa (D. B. Weiss) sa Netflixom i kao njihov prvi projekat nakon Igre prestola⁸. Serija je snimljena i premijerno prikazana u doba pandemije Kovid-19 (2020–2021. godine), u vreme posebno velike ekspanzije tzv. striming platformi, što je takođe moglo uticati na njenu veliku gledanost.

Fiktivni koledž Pembrok je mesto na kojem se odvija radnja serije. To je privatni rezidencijalni koledž „slobodnih veština” (engl. *liberal arts college*), koga svojom veličinom, strukturom i vizuelnim identitetom možemo svrstati u grupu manjih, akademski kompetitivnih koledža karakterističnih za severoistočni deo Sjedinjenih američkih država⁹, koji su nešto nižeg prestiža od univerziteta koji pripadaju tzv. Ligi bršljana (engl. *Ivy League*).¹⁰ Dekan iz serije ovu vrstu ustanova opisuje kao „dinosaurusa u magli”, aludirajući time na pitanje svrhe po-

⁸ Nakon emitovanja serije njihova imena više nisu isticana u prvi plan u bilo kom obliku u kome se govori o seriji.

⁹ Videti: https://en.wikipedia.org/wiki/Little_Ivies.

¹⁰ Toj grupi (elitnih) univerziteta sa severoistoka SAD pripadaju univerziteti Braun, Kolumbija, Kornel, Harvard, Pensilvanija, Princeton, Jejl i Dartmut koledž. Videti dalje na: https://en.wikipedia.org/wiki/Ivy_League.

stojanja takve institucije visokog obrazovanja u današnjem svetu, koje je, uostalom, još početkom sedamdesetih godina prošlog veka pokrenuto u političkom i javnom diskursu: „izgleda da je samo pitanje vremena kada će kao dinosauri, koledži slobodnih veština nestati sa scene” (Pfnister 1984, 146; o krizi LAC v. 162–167). Koledži slobodnih veština su rezidencijalnog karaktera, manjeg su obima od univerzieteta, odnos između profesora i studenata je neposredniji, predavanja se izvode u manjim grupama; na ovim koledžima studentima se pre svega prenose opšta znanja iz oblasti humanistike i razvijaju se njihove intelektualne, kreativne i kritičke sposobnosti.¹¹

Odeljenje za engleski jezik i književnost, koje predstavlja centralnu scenu radnje serije, malo je odeljenje i u odnosu na raniji period – kada je broj upisanih studenata bio nizak, sada je prema rečima dekana – „katastrofalan” i odeljenje je, kako on smatra, „na klimavim nogama”. U smislu kolegijalnih odnosa (kako na liniji profesor-profesor, tako i profesor-student), Pembrok je predstavljen kao jedno fragilno okruženje na kome vladaju stroga načela političke korektnosti, koja idu ruku pod ruku s obrazovnim reformama, naročito unutar humanističkih disciplina koje za jednu od svojih osnovnih misija imaju ispravljavanje istorijskih nepravdi diskriminacije na osnovama roda, boje kože, klase, seksualne orijentacije i sl.

Iako se, dakle, radi o šou programu koji nastoji da nasmeje i zabavi publiku, izvesno je da je autorima ove serije bilo veoma stalo da ipak što verodostojnije predstave stvarnost koju žele malo da razvedre svojim komičnim pristupom. U tom smislu možemo reći i da likovi u seriji predstavljaju neku vrstu prototipova (stvarnih) članova akademske zajednice, uzimajući u obzir rodne, etničke/rasne i statusne markere njihovog identiteta. Amanda Pit, kao i ostali saradnici na seriji, u različitim intervjuima su isticali kako imaju dosta prijatelja koji rade na univerzitetima i da oni upravo prolaze kroz iste probleme koji su prikazani u seriji, naročito navodeći primere odnosa profesora starije i mlađe generacije. Kako je sama Amanda Pit na više mesta izjavila, inicijalna ideja koja ju je uopšte navela da stane „iza kamere” i pokuša da se oproba u pisanju scenarija jeste suočavanje s „ejdžizmom” u Holivudu, odnosno s diskriminacijom na koju najčešće nailaze žene u ovoj profesiji kada navršavaju određene godine; sa svojih 50 godina i sama je pomislila da kao glumica nije više relevantna¹². Kada se kasnije odlučila da radnju svoje priče smesti u akademski kontekst, shvatila je da postojeći

¹¹ Scene koje se odvijaju na kampusu Pembrok koledža snimane su na Vašington i Džeferson koledžu (glavna zgrada koledža *Old Main* je izgrađena 1875. godine), dok su scene koje se odvijaju u unutrašnjosti fakulteta snimane u Pitsburgu, u sali „Endru Melon” i u kampusu univerziteta Četam (*Chatham University*, čija zgrada datira iz 1887. godine). Izvor: <https://www.atlasofwonders.com/2021/08/where-was-the-chair-filmed-pembroke-college.html>.

¹² Iz intervjuja dostupnog na adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=imPcubl-aps>.

genearcijski jaz među profesorima (ali i među profesorima i studentima) pruža odličnu scenu za komediju: „Tu su ti stari profesori koji su ‘zaglavljani’ na neki način – i tu su profesori mlađe vrste; to je prosto presmešno – imaš najpametnije ljude koji se ponašaju kao očajnici koji su preplašeni da će biti eliminisani sa tog ostrva (brilijantnih ljudi); a ono što je najbolje kod toga je da je to apsolutna istina”¹³. Iako se navodno radi o „jednoj od retkih profesija u kojoj sa godinama akumuliraš više mudrosti, pa samim tim i više poštovanja” (parafraziran deo teksta koji izgovara jedna od akterki u seriji, Džoan), u seriji će se pokazati da danas nije tako i da – kako se iznosi u jednom intervjuu – „posebno stariji profesori imaju probleme da se povežu sa studentima, posmatrajući ih kroz mešavinu zbunjenosti, ogorčenosti i straha” (Lowry 2012). Dakle, serija nije nastala samo kao proizvod svesti kreatora serije o krizi humanistike, već i svesti o disfunkcionalnosti međugeneracijske dinamike u akademskom kontekstu, diskriminaciji na osnovu roda i boje kože, vrhovnoj prevlasti belih muškaraca kao i drugih „realnosti” savremene američke akademije.

Jedan od „najstvarnijih” likova u seriji je svakako novoizabrana *Upravnica* profesorka Ći-Jun Kim, koju glumi Sandra Ou. Njenom liku posvećena je najveća pažnja i može se reći da upravo njen lik personifikuje ideale humanistike i prenosi poruku koju treba da čuje šira publika. Treba pomenuti da je, smišljajući priču, Amanda Pit sve vreme „imala u glavi” Sandru Ou i po njoj je kreirala lik¹⁴. Prema mišljenju druge autorke ove serije, Eni Džuliji Vajmen, Sandra Ou je upravo „ono što je kulturnoj komunikaciji potrebno: ova osoba, sa svim onim što čini njen identitet, samo da bude ono što jeste. Ja samo želim da joj odam počast za to” (Chinaya et al. 2021). Gotovo sve potpisnice kritičkih prikaza, recenzija i komentara na ovu seriju, koje se nalaze u sličnoj, čak istoj akademskoj/profesionalnoj situaciji kao Kim, oduševljene su načinom na koji je Sandra Ou odigrala ovu ulogu i identifikuju se sa njom¹⁵. Moramo primetiti i to da je čitav narativ o prvoj obojenoj upravnici odeljenja (korejskog porekla) postavljen u prvi plan upravo zbog rodnog i etničkog/rasnog identiteta Sandre Ou: „Znate, odgovor na to pitanje je pomalo u stilu pitanja šta je starije, kokoška ili jaje, jer smo želeli baš Sandru Ou i uloga je pisana isključivo za nju” (Chinaya et al. 2021). Kao što ćemo videti iz analiza poruka ove serije, upravo na odlike njenog identiteta i čitave njene ličnosti, u seriji su samo nadovezivala „realna” pitanja

¹³ Isto.

¹⁴ V. npr, u intervjuu dostupnom na adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=imP-cubl-aps>.

¹⁵ Npr. Karen Tongson (Tongson 2021) je oko godinu dana pre najave ove serije izabrana u zvanje redovnog profesora kao prva obojena žena u 140 godina dugoj istoriji Odeljenja za engleski, na Univerzitetu Južna Kalifornija; ubrzo potom izabrana je za upravnicu Odeljenja za studije roda i seksualnosti.

sa kojima se savremena američka akademija i humanistika danas suočavaju. Ili barem neka od njih.

Biografski podaci o liku prof. dr Ći-Jun Kim (Ji-Yoon Kim) su sledeći – njenu užu porodicu čine njen otac Habi (glumac Ji-yong Lee) i usvojena ćerka Ću-Ću (Ju-Hee, glumi je Everly Carganilla) uzrasta između 5 i 7 godina, koja je meksićkog porekla. Otac govori samo na korejskom i kako Ći-Jun u jednoj prilici kaže, „nije se još uvek oporavio od japanske okupacije”. On žali što mu ćerka nije ostala sa bivšim verenikom, otišla u Mićigen sa njim i osnovala „pravu” porodicu. Ćerku Ću-Ću pak zadirkuju u školi zbog njene multietnićke porodice, zbog ćega ima psiholoških problema; oćigledno nezadovoljna time što nema biološke roditelje, a naroćito što nema „pravu” majku – često joj prebacuje direktno ili indirektno da ne zna da kuva, da ne provodi dovoljno vremena s njom, da je prestara postala majka (s 45 godina), da previše radi, ćak i to da ništa ne zna o njenom kulturnom nasleću (nakon što je izabrana za kulturnog ambasadora Meksika u svojoj školi, pripremajući se za manifestaciju Dana mrtvih). S obzirom na to da odbija sve dadilje, obićno deda mora da je ćuva dok Ći-Jun obavlja svoje neodložne poslovne obaveze. I sama Ći-Jun u ispovesti dećjem psihologu, kod koga je odvela svoju ćerku, govori o tome da nikada nije bila zaista spremna za majćinstvo i da je to drugim ženama oćigledno bilo mnogo prirodnije i lakše nego njoj. Ona je oduvek znala da će biti profesorka i majka ju je tako i vaspitavala, a ne da bude domaćica. S druge strane, u profesionalnom smislu ona je izuzetna. Nakon što joj veza na daljinu sa bivšim verenikom nije uspela, „zakopala se” – kako kaže – u rad i ubrzo je poćela da dobija ponude za posao od istraživaićkih univerziteta najviše kategorije. Ipak, Pembrouk joj je ponudio sve što je ikada želela i rešila je tu da ostane. Ovakva biografija se uklapa u narrative o teškom uspostavljanju balansa između karijere i majćinstva, naroćito ako se radi o samohranjoj majci na nekoj od upravljaićkih pozicija u akademiji (v. npr. Evans and Grant 2008).

Pored navedenog, treba napomenuti da je profesorka Kim stručnjak za književnost Emili Dickinson, a teorijski inklinira savremenim feministićkim i generalno savremenijim pristupima u teoriji književnosti. Ona je borac za pravdu, entuzijastićna je u odbrani ljudskih i manjinskih prava, tolerantna je, empatićna, brižna prema svima. Njen pristup u nastavi je inkluzivan, otvoren za studentska mišljenja i kako dekan u seriji (pomalo cinićno) izjavljuje, ako iko moće da uvede Pembrouk u 21. vek, onda je to ona. Ona na poćetku svog mandata obećava pred svima da neće dozvoliti da njihovo odeljenje bude „opljaćkano”.

U jednoj od prvih scena u seriji upoznajemo se posredno i sa „Njima”, odnosno administracijom koledža, koja je u seriji predstavljena kao neka vrsta „vladara iz senke” koji izdaju obaveštenja i naredbe za koje, kako deluje, nema mnogo mesta za pregovaranja. „Oni” pred tek izabranu upravnicu Kim postavljaju neprijatan zadatak da pošalje u penziju odrećene starije profesore, koji

očigledno predstavljaju veći trošak za instituciju nego što donose ikakvu *dobit*. Ta neprijatna naredba je posledica smanjivanja budžeta za njihovo odeljenje (i humanistike generalno), što je zapravo uvertira u niz problema koji će se samo nadovezivati jedan na drugi na ovom malom odeljenju. Pošto koledž finansijski u velikoj meri zavisi od broja upisanih studenata, administracija traži sve moguće načine kako bi to popravila, ne mareći pritom za „jednakost, inkluziju i akademske slobode”, kako smatra jedna komentatorka ove serije (Perry, u Terry 2021). Mnogi se gledaoci koji su zaposleni u akademiji slažu da potezi administracije u seriji verno oslikavaju američku akademsku stvarnost; kada dekan Pembrouk univerziteta kaže: „guzice u sedištima!” (engl. *Buts in seats!*), on kao da govori u ime administratora širom zemlje jer, kako se navodi, upravo ovaj izraz često koriste kada žele da naglase da nema dovoljno studenata u slušaonicama (Nguyen, u Terry 2021)¹⁶.

Dakle, već u uvodnim scenama predočava nam se u kakvom se „stanju” nalazi čitavo odeljenje, ali i humanistika i njen položaj u sistemu (vrednosti) savremenog visokog obrazovanja (u Americi). Naspram STEM¹⁷ grupe akademskih disciplina, humanistika, kao specifično akademsko polje, nalazi se u naročito nepovoljnoj poziciji u savremenim transformacijama visokog obrazovanja, ne samo u SAD, već svuda u svetu (v. npr. Breatnach 2007; Jay 2014; Mitrović 2021). Sama Amanda Pit se u potrazi za odgovarajućim „dramskim” kontekstom u koji će postaviti svoju „komediju”¹⁸ na kraju odlučila za akademiju, zbog opšteprisutnog narativa među njenim prijateljima zaposlenim u akademiji i u širem intelektualnom diskursu – da humanistike odumiru, da nisu više relevantne¹⁹. Uvodno obraćanje nove upravnice Kim zaposlenima na odeljenju sažima takav pozadinski kontekst koji nadkriljuje radnju celokupne serije, a zvuči kao pokušaj odbrane humanistike naspram korporativnog, „hiperpragmatičnog, a beskrupuloznog shvatanja univerziteta kao industrije visokog obrazovanja za finansijsko-tehnološke elite, kojima je sva ta humanistika i lepodušje samo balast” (Pančić 2021). *Upravnica* im govori:

U strašnoj smo krizi – upis je pao za 30%, stesali su nam budžet; osećaj je kao da more ispira tlo pod našim nogama, ali u ovim teškim vremenima moramo dokazati da je ono što radimo na nastavi – oblikujemo kritičko mišljenje, naglašavamo važnost empatije – važnije nego ikad, i da to *doprinosi* javnom dobru.

¹⁶ Određeni komentatori serije tvrde da se izraz *butts in seats* zaista često može čuti u njihovom govoru (v. Terry 2021).

¹⁷ Skraćenica od matematika, inženjerstvo, tehnologija i nauka (engl. Science, Technology, Engineering, and Mathematics).

¹⁸ Iz intervjua dostupnog na: https://www.youtube.com/watch?v=tN_2OhPL-cyk&t=741s.

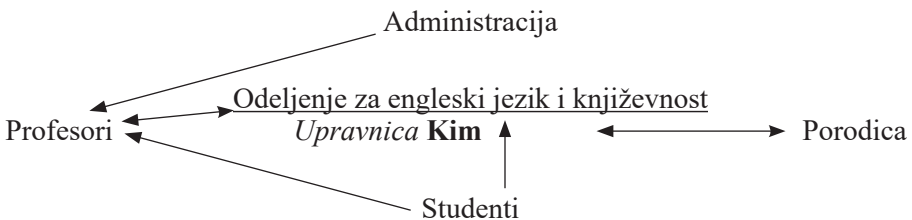
¹⁹ Iz intervjua dostupnog na adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=imP-cubl-aps>.

Tačno je, mi studente ne možemo učiti programiranju i inženjerstvu. Ono čemu ih mi učimo ne može se kvantifikovati, niti staviti u CV kao veština. No, ponosimo se onime što možemo ponuditi budućim naraštajima. Moramo podsetiti te mlade ljude da znanje ne dolazi samo iz tabela ili unosa iz vikipedije; razmišljala sam jutros o našoj tehnološkoj kulturi i o tome kako su naši studenti povezani 24 sata na dan i prisetila sam se nečega što je napisao Harold Blum: informacije su beskrajno dostupne, ali gde ćemo naći mudrost?"

Dok izgovara ove fraze u odbranu humanistike, postepeno upoznajemo i ključne članove odeljenja koji kroz međusobne odnose pletu radnju ove priče. Čvor ovih isprepletanih odnosa predstavlja *Upravnica profesorka Kim*, koja (bezuspešno) pokušava da *prevodi* poruke koje šalje jedna od strana u komunikaciji drugim zainteresovanim ili nezainteresovanim stranama. Ona radi opšte dobrobiti i saradnje nespretno „balansira” između administracije i dekana s jedne strane, ostarelih profesora, profesora svoje generacije i akademskog „podmlatka” s druge strane, kao i između institucije i studenata.

Osnovni okvir naracije

Čitava ova shema odnosa u koje je upletena dr Kim kao posrednik, otvara narativne tokove ove priče od kojih svaki ima svog nosioca ili grupu njih i nosi određenu *poruku o krizi* ili problemu – bilo da se radi o krizi humanistike, administracije, kadrovske politike, kolegijalnih odnosa, odnosa studenti – profesori ili porodičnih odnosa. Svi dati problemi daju nam, kako uostalom i ističu mnogi komentari serije, veoma „realnu” skicu problema sa kojima mora da se nosi jedna „obojena” žena u akademiji, na vrhuncu svoje karijere. Osnovni pravac uticaja na odeljenje u kome se odigrava radnja, odnosno na upravnicu tog odeljenja, koja ima ulogu njenog predstavnika i moderatora u komunikaciji, ali i svojevrsne heroine i branioca osnovnih (humanističkih) vrednosti svog odeljenja, može se najjednostavnije shematski predstaviti na sledeći način:

Dati smer uticaja, tj. pritisaka na upravnicu predstavlja primarnu narativnu celinu ili *narativni okvir* ove serije. Fiktivno odeljenje za engleski jezik i

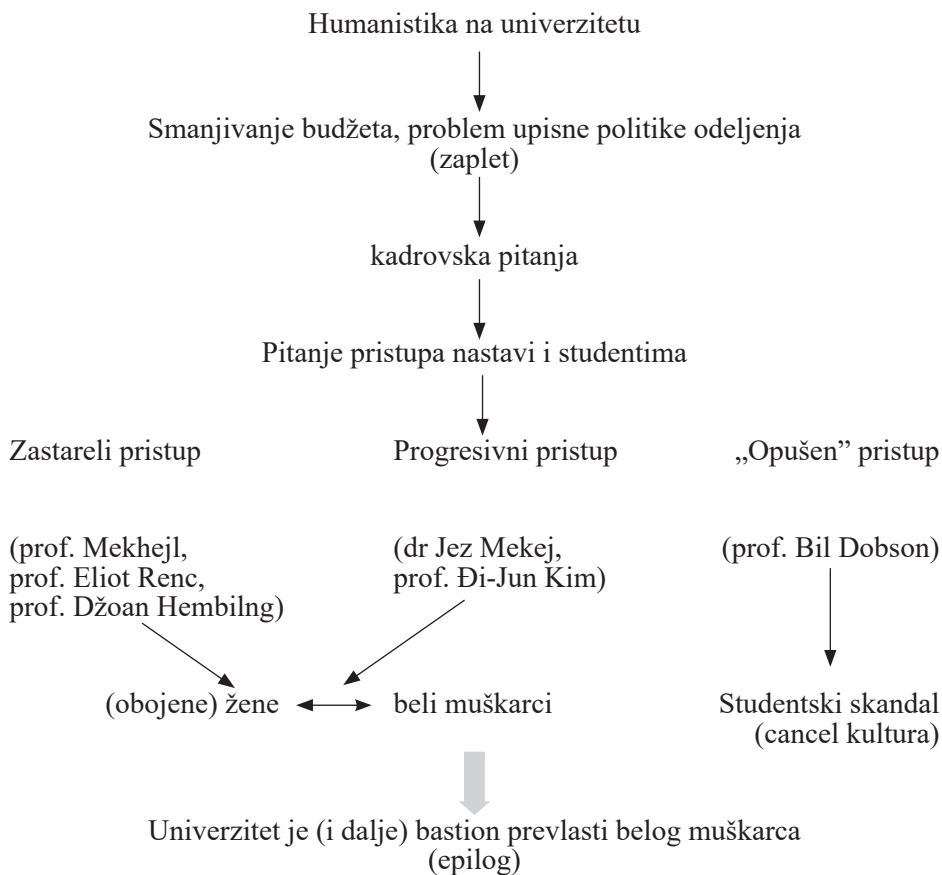
književnost primorano je, dakle, da se menja pod pritiskom novih ekonomskih izazova i društvenih potreba, a to se praktično pre svega odnosi na promene sadržaja onoga što odeljenje ima da ponudi svojim „konzumentima”, odnosno studentima, koji veoma često moraju da se zaluđuju (v. npr. Hess 2020) kako bi studirali i razvijali svoje intelektualne, kreativne, kritičke, komunikacijske, izražajne potencijale i sticali široka znanja o ljudskim bićima i njihovim kulturama. Stalna umreženost studentske populacije posredstvom društvenih mreža za jednu od posledica ima njihovo osveščivanje o društveno-ekonomskim nejednakostima u sopstvenom društvu, zloupotrebama pozicija moći i drugim vrstama diskriminacija i eksploatacija, što ljudi, što prirode. Osveščivanje o nejednakostima i odnosima moći u akademiji je sastavni deo takvog umrežavanja, te studenti sve više počinju da propituju autoritet svojih profesora, da nameću sopstvene uslove i zahteve, evaluiraju ih i prate svaki njihov korak ili (pogrešno) izgovorenu reč. Kako jednom usput u seriji kaže Đi-Jun svom kolegi Bilu Dobsonu, „silabusu su ugovori sa studentima”, promene u planu nastave u toku semestra nisu dozvoljene, jer oni zahtevaju izvesnost. Profesori humanistike, kako pokazuje ova serija, nisu navikli na takav „tretman” od strane studenata, naročito profesori starije generacije koji su pred penzijom. Pored ove vrste pritiska, postoji i pritisak tematske orijentacije i načina održavanja nastave. Novu generaciju (Z) koja se odlučuje za izučavanje humanističkih disciplina, u ovom slučaju književnosti na engleskom jeziku, nije zainteresovana za izučavanje te oblasti ukoliko ona nije posmatrana iz perspektive savremenih društvenih problema. Kako kaže profesorka Kim, „studenti nisu zainteresovani za književnost; njih brinu drugi problemi – klimatske promene, rasizam, zatvorsko-industrijski kompleks, homofobija”. Takođe, ukoliko se nastava održava *ex chatetra*, ukoliko nije interaktivnog tipa, profesori ih svojim „suvoparnim” izlaganjima i zastarelim kurikulumima ne mogu zainteresovati. Time su „prvi na udaru” promene upravo (stariji) profesori, odnosno načini na koje oni ostvaruju komunikaciju sa studentima i prilagođavaju se „duhu vremena”. Glumac Džej Duplas (Jay Duplass) je u jednom intervjuu izneo da je kampus zapravo „inkubator prvih frontova zapadne civilizacije”, pri čemu je univerzitetski život neka vrsta mikro-kosmosa zapadnog društva, u dobrom ili lošem smislu²⁰.

S druge strane, kako shema pokazuje, odeljenje i zaposleni na njemu su pod pritiskom administracije, odnosno rukovodećih menadžerskih instanci na univerzitetu, čija je (kako se čini) jedina briga da se održi prestiž i ugled koleđa i da se obezbede sigurni izvori finansiranja, koji se uglavnom ostvaruju zahvaljujući studentskim školarinama i donacijama različitih zainteresovanih

²⁰ Iz intervjuja dostupnog na adresi: https://www.youtube.com/watch?v=tN_2OhPL-cyk&t=743s.

strana. Dok se problem upisne politike stavlja na odgovornost profesorima, odnosno odeljenjima, donatorima se pruža posebna pažnja, za njih se organizuju različiti događaji i izlazi se u susret svim njihovim hirovima, bez obzira na to što se oni „ne uklapaju u misiju” upravnice i u akademske procedure i standarde. Ilustracija takvog hira jedne od mecena univerziteta u seriji je njen zahtev da se na mesto istaknutog profesora postavi holivudska zvezda Dejvid Duhovni (David Duchovny). Duhovni u seriji igra realnog sebe, poznatog glumca koji je napisao nekoliko knjiga (od kojih su neke bestseleri Njujork Tajmsa), ali koji ipak nikada nije doktorirao, iako je studirao na Prinstonu i Jejlju. Kao dokona i prepotentna zvezda koja živi u svojoj raskošnoj, ali pustoj vili u gradu u kome se odigrava radnja serije, on pristaje ne samo da dobije zvanje istaknutog (redovnog) profesora, već i da menja profesora Dobsona (koji je suspendovan) na njegovom kursu, iako nije upoznat sa sadržajem kursa niti je pratio kretanja u teoriji književnosti poslednjih 30 godina. *Upravnica* Kim je to mesto obećala svojoj perspektivnoj i izvrsnoj mlađoj (obojenoj) kolegici Jaz Mekej (Yaz McKay), koja je više nego zaslužila tu poziciju, ali je u tome opstruiraju što nadređeni (beli) profesor, što nalog da to mesto zauzme Duhovni (koji dakle ne ispunjava uslove za izbor u zvanje redovnog profesora, ali će doprineti publicitetu institucije, njegovom marketingu i povećanju broja zainteresovani studenata).

Osnovni narativni tok, čiji je nosilac nova upravnica Kim, može se predstaviti na sledeći način: njegovo izvoriste je kriza humanistike (kao širi kontekst neoliberalnog univerziteta u SAD), koji pred upravnicu (i gledaoce) postavlja ključni zaplet, a on se odnosi na rešavanje kadrovskih pitanja (shematski prikaz 2). *Upravnica* se zapravo kroz čitavu radnju serije (kada govorimo o njenoj profesionalnoj sferi života) bavi razrešavanjem problema nastavno-naučnog kadra svog odeljenja. U tom pogledu smatramo da postoje tri osnovna propratna narativna toka koja izvire iz glavnog toka, a njih možemo izdvojiti kroz pitanje pristupa nastavi i odnosa prema studentima, koji smo provizorno označile kao: zastareli, progresivni i „opušteni” pristup. Svaki od ova tri pristupa ima svoje predstavnike u likovima koji su svaki za sebe nosioci određene poruke, koja osvetljava prirodu kulture (američkog univerziteta) u kojoj se narativ reprodukuje. Osnovni narativni tok rastače se, kao što je rečeno, u tri narativna rukavca, kako je prikazano u shematskom prikazu ispod, a svi oni se ulivaju, zajedno sa glavnim narativnim tokom u osnovnu poruku čitavog narativa serije, a to je da (američka) akademska kultura (i dalje) funkcioniše po obrascima koje postavlja „beli muškarac” (v. npr. Evatt-Young and Bryson 2021).

U nastavku ćemo predstaviti osnovne odlike tri dodatna narativna toka kroz likove koji su njihovi nosioci, od kojih svaki sa svoje strane oblikuje osnovnu poruku serije.

Stara škola, nova škola i neposlušnici – narativni tokovi

„Zastareli” pristup i njegovi predstavnici

Nosioci narativa u okviru ovog pristupa nastavi i studentima su troje profesora za koje možemo reći da pripadaju najstarijoj generaciji na odeljenju²¹;

²¹ U radu koristimo demografske klasifikacije koje važe za zapadno društvo samo radi okvirne klasifikacije generacija koje se pojavljuju u seriji, ali ne koristimo ih u svrhu analize; najstarija generacija profesora pripada generaciji tzv. bejbibumera, kojoj okvirno pripadaju rođeni od 1945. do 1965. v. Stojilković 2010.

upravo su oni na „listi za odstrel”, odnosno prevremeno penzionisanje, koja je priložena novoj upravnici Kim. Likovi koji predstavljaju ovu generaciju u akademiji su profesor Mekhejl, profesor Eliot Renc i profesorka Džoan Hembling. U pogledu pristupa nastavi, svo troje profesora možemo okarakterisati kao „dosadne” za savremenu studentsku populaciju. O profesoru Mekheju ne znamo ništa osim da se ponaša kao „senilni” starac, dok su likovi profesora Eliota i Džoan razrađeniji.

Predavanja profesora Eliota (na kursu pod nazivom „Pregled američkih pisama od 1985. do 1918.”) posećuje samo nekolicina studenata, dok on gotovo „autistično” pred njima izlaže kurikulum koji „nije apdejtovan 30 godina”. Njegov odnos prema studentima je hladan, nezainteresovan i nadmen. Eliot je predstavljen kao „tipičan” predstavnik „bele muške” akademije i njenog elitističkog nasleđa, koji je bio „na vrhuncu” svoje akademske karijere oko 1980-ih godina. Pored toga što je bio veoma posvećen istraživanjima i studentima u „zlatnom” periodu svoje karijere, on je – kako Kim ističe u nekoliko navrata – bio vema moćan po pitanju „stvaranja, ali i rasturanja akademskih karijera”, a i dalje ima veliki uticaj na tom polju. Eliot se ponovo „suočava s realnošću” kada se susreće s „bujicom” razdraganih studenata koji izlaze s predavanja dr Jaz Mekej, koja je prva kandidatkinja upravnice za poziciju istaknutog redovnog profesora na njihovom odeljenju i za koju Eliot Renc treba da piše referat, kao predsednik komisije za izbor u zvanje. Da bi ga „sačuvala” na odeljenju (od prevremenog penzionisanja), *Upravnica* Kim spaja njegova predavanja sa predavanjima Jaz Mekej i kroz tu saradnju on dobija novu perspektivu na to koliko se zapravo akademija menja, koliko se pristupi proučavanju književnih dela menjaju i koliko je udaljen od nove studentske generacije (Z).

Profesorka Džoan je ženska predstavica iste generacije i kroz avanture njenog lika možemo dobiti predstavu o tome koliko su žene (bez obzira na to što su bele) manje poštovane u akademiji od (belih) muškaraca. Njen deo priče počinje kada izbezumljena pred kolektivom obznanjuje da je nakon 32 godine rada na ovom odeljenju ostala bez kancelarije i da je premeštena u memljivi podrum bez intereneta koji se nalazi ispod studentske teretane. *Upravnica* Kim pokušava da se založi za rešavanje njenog slučaja, ali bezuspešno. Pored toga, Džoan saznaje da Džon Mekhej, koji se zaposlio kada i ona i koji „i dalje tumara okolo”, ima 16 000 dolara višu platu od nje. Bavila se feminističkim čitanjem Čosera, ali zbog volonterskih zaduženja koja su joj stalno udeljivana u okviru odeljenske oragnizacije zapusutila je istraživački rad i nikada nije postala redovna profesorka. Njen pristup nastavi je sličan kao i kod Eliota Renca; od nje kroz seriju možemo čuti neke od uobičajenih odgovora onih profesora koji odbijaju da se prilagode novim (korporativnim) vremenima i zahtevima: „neću da pružam usluge zahetvima potrošača” (misli se na studente); „ne želim da podilazim studentima”, „ne trudim se da budem popularna”, „(studenti) neće da čitaju

ništa što ima preko 300 strana” i sl. Na predavanjima je zahtevna i zbog toga nije omiljena među studentima. U okviru njenog narativa pokrenuta je tema studentskih evaluacija, koje ona odbija da čita – kako kaže – od 1989. godine. Ovo je još jedna veoma aktuelna tema u raspravama o saveremenom visokom obrazovanju, naročito zbog toga što u slučajevima predavača koji nemaju stalno zaposlenje na fakultetima (engl. *non-tenure* ili *adjunct* – zaposleni na određeno vreme) one mogu presudno uticati na njihov ostanak na poslu²². Bez obzira na to što u seriji nije dotaknut ovaj aspekt studentskih evaluacija, pokrenuta je tema studentske pristrasnosti pri ocenjivanju/evaluaciji, pa čak i zlonamernosti prema određenim profesorima, koja može biti naročito izražena na sajtovima za javne evaluacije, od kojih se u seriji spominje najpoznatiji od njih – *Rate My Proffesors*²³. Pored borbe za ispravljavanje nepravdi povodom načina na koji je tretirana na odeljenju, profesorka Džoan se upušta i u komičnu osvetničku avanturu protiv anonimnog studenta koji svakodnevno ostavlja negativne i pogrdne komentare o njoj na navedenom sajtu. Opšti utisak o njenom narativu je da je žena ove generacije izložena na milost i nemilost „osnaženih i zabludelih studentskih bandi” (Dominguez 2021) i anonimnih „vladara iz senke” koje ne zanima rešavanje njenog slučaja. U pogledu starijih profesora generalno, poruka je da oni posebno (u odnosu na ostale generacije predavača) imaju problem da se povežu sa studentima, „gledajući na njih sa pomešanim osećajem konfuzije, ogorčenosti i straha” (Lowry 2021).

„Progresivni” pristup i njegove predstavnice – borba za rodnu i rasnu ravnopravnost

Pod pojmom „progresivnog” pristupa nastavi ovde referiram na pristup čije su osnovne karakteristike individualizovana pedagogija fokusirana na studente; interdisciplinarnе studije fokusirane na rešavanje problema; zalaganje za inkluzivnost i različitost; eksperimentisanje u obrazovanju i društvu i privrženost socijalnoj pravdi kao osnovnoj vrednosti univerziteta (Mandell and Jelly 2020, 151)²⁴. Možemo slobodno reći da su predstavnice tako okvirno opisanog pristupa dr Jaz Mekej (još uvek zaposlena po ugovoru) i upravnica, profesorka Kim.

²² V. za diskusiju Flaherty (2020); Marcham et al. (2020); Cruz-Boone et al. (2015).

²³ <https://www.ratemyprofessors.com/>. Na ovim sajtovima javno se objavljuju imena profesora i institucija na kojima predaju, a evaluatori su uvek anonimni.

²⁴ Zasnivači progresivne tradicije u obrazovanju su Džon Džui i Viliam Herd Kilpetrik. Zajedničke ideje svih potonjih teoretičara, koji su ovu tradiciju proširili na obrazovanje odraslih, jeste naglašavanje toga da studenti sami utiču na oblikovanje svojih studija, na korišćenju sopstvenih iskustava pri učenju, na eksperimentisanju i inoviranju u obrazovanju i društvu i na bliskosti veze između obrazovanja i demokratije, socijalne pravde i društvene promene (Mandell and Jelly 2020, 151–2).

Kao „motor promene” i „branilac humanističkih vrednosti”, profesorka Kim je pored posvećenosti upravljanju odeljenjem podjednako posvećena i svojim studentima na predavanjima, koja se pre svega odlikuju interaktivnim i otvorenim pristupom: nema fiksne analize, zanimaju je više njihova pitanja nego njihovi odgovori, ne želi toliko da im predaje koliko da „uči zajedno sa njima”. Međutim, možemo reći da je glavni nosilac narativa o pogresivnom pristupu nastavi ipak Afroamerikanka Jaz Mekej (pripadnica generacije Y, ima 32 godine), koja je u svakom pogledu najnaprednija i najtalentovanija kandidatkinja za zvanje redovne profesorke, odnosno za poziciju istaknutog predavača (engl. *distinguished lecturer*). Njena predavanja su najposećenija (naziv kursa je „Seks i roman”²⁵), uvek je dostupna za konsultacije sa studentima (koristi čestu rečenicu prezaposlenih istraživača na fakultetu: „živim ovde”), veoma je popularna tviterašica koja je dostigla 8000 pratilaca²⁶; stipendistkinja je Nacionalne zadužbine za humanistiku (NEH²⁷); njen rad o Frensis Harper, koji se bavi rasnim i rodnim pitanjima proglašen je za najbolji esej godine časopisa PMLA²⁸. Njen pristup predavanjima se naročito ističe kroz opoziciju naspram pristupa profesora Eliota Renca, koji sa nevericom posmatra njene delove predavanja; u jednom razgovoru on izjavljuje da „ona ne želi da predaje studentima, već hoće da se druži sa njima”. Kako kaže profesorka Kim, „zbog nje su naši studenti oduševljeni literaturom od pre 150 godina”; ona je tumači na inovativan način, skrećući pre svega pažnju na pitanja rodnih i rasnih odnosa u njoj.²⁹

Narativ o dr Jaz direktno se „uliva” u jedan od centralnih narativa koji ističe publika ove serije, a to je tema rodne i rasne nejednakosti kada su u pitanju zaposleni na univerzitetima, naročito kada govorimo o stalno-zaposlenima, odnosno redovnim profesorima (engl. *tenure*). Kim u seriji iznosi (tačan) podatak da su 87% zaposlenih na univerzitetima „belci”.³⁰ Činjenicu da je ona sama redovna profesorka i da je postavljena na upravljačku poziciju (kao prva obojena žena u istoriji odeljenja) Kim naziva „velikim otvaranjem” i poziva Jaz da zajedno

²⁵ Po njenim rečima, dobio je pozitivnu ocenu od strane eksternih recenzenata programa, čiji je jedan od najvažnijih zahteva da odeljenja „imaju ljude koji ozbiljno shvataju feminističku teoriju i kritičku rasnu teoriju”.

²⁶ Profesor Renc ovu informaciju ironično kometariše pitanjem: „Ko još sudi o nekome po broju pratilaca? – Isus je imao samo 12 pratilaca, pretpostavljam da ga to čini luzerom”.

²⁷ The National Endowment for the Humanities.

²⁸ <https://www.mla.org/Publications/Journals/PMLA>.

²⁹ O njenoj popularnosti među studentima i njihovoj spremnosti da se bore za njen slučaj, govori pismo koje je potpisalo 320 studenata o tome kakav je uticaj Mekej ostavila na studente i naročito na način na koji podržava obojene studente.

³⁰ Wang Yuen (v. u Terry 2021) potvrđuje ovaj podatak. Statističke podatke o odnosu zaposlenih na fakultetima u pogledu rasne/etničke pripadnosti videti na stranici: <https://nces.ed.gov/fastfacts/display.asp?id=61>.

„razmrdaju ovo mesto”. Nakon neočekivane epizode sa Dejvidom Duhovnim, koga Kim na kraju ubeđuje da ne treba da prihvati ponudu za poziciju istaknutog predavača na odeljenju, Jaz ipak pristaje da ostane na odeljenju i ne ode na Jejl (koji joj je ponudio najpovoljnije moguće uslove za posao), što se može smatrati njenom uspešno izvojevanom borbom. Narativ o upavnici Kim, prema Karen Tongson, jeste tačan, ponekad naglašen i satiričan portret toga šta znači biti upavnica jednog odeljenja – „sve je tu: poljuljani egoi, pregovaranja oko kancelarija, rastrzanost između sastanaka i stišnjenost od strane dekana i prorektora oko svakog penija budžeta koji nam je na raspolaganju, borba oko unapređenja i zadržavanja zaposlenih i odgovaranje na hirove donatora i poverenika – iako je u realnosti malo verovatno da poverenik večera sa jednom upavnicom skromnog statusa” (Tongson 2021). Serija nam na nov i osvežavajući način prikazuje kako su svi naponi Ći-Jun konstantno ometeni strukturalnim rasizmom i seksizmom i kako Tongson dalje primećuje – ona shvata da se nalazi u situaciji u kojoj pokušava da postigne dve međusobno nekompatibilne stvari: da bude pravična prema svojim ljudima i da brani opstajanje svoje discipline i čitavog odeljenja, koje je zauzvrat nikada neće do kraja prihvatiti kao svoj deo (Tongson 2021). U tom kontekstu, rečenica koja najviše rezonuje sa stvarnošću, po mišljenju nekoliko komentatorki ove serije, jeste rečenica koju izgovara Ći-Jun: „Osećam se kao da mi je neko stavio u ruke bombu koja otkucava jer su želeli da se uvere da će je žena držati pre nego što eksplodira”. Ovo je zapravo referenca na tzv. efekat „staklene litice” (engl. *glass cliff*), gde se upravo žene i *BIPOC* (skraćenica za *black, indigenous and people of color*) postavljaju na vodeće pozicije u institucijama ili kompanijama koje su u kriznoj situaciji: „Žene se postavljaju na pozicije moći u trenutku kada stvari idu loše. Kada one dosegnu više pozicije moći, postavljaju se u nestabilnu poziciju i tako su im veće šanse za neuspeh, što znači da je vrlo verovatno da će pasti” (Stewart 2018). U ovom kontekstu veoma je važno napomenuti primedbu koju upućuje Kelski³¹, da je trenutak kada su na većini odeljenja (na fakultetu kojim je i ona sama rukovodila) počele da budu šefice žene – bio tačno momenat kada je prestiž rukovođenja odeljenjima presušio (i cenjen je koliko i pozicija sekretarice)³².

Iako sve napore ulaže u pokušaje da menadžeriše odnose između svih strana uključenih u funkcionisanje ovog kolektiva i, iako pre svega, pokušava da zaštiti interese svojih kolega (zbog kojih kaže i da je ostala na Pembrouku), dr Kim u većini slučajeva ne uspeva u tome, jer očigledno to što je upavnica odeljenja ne znači da ima bilo kakvu moć, osim na niovu ličnog bodrenja i davanja moralne podrške. Njoj je praktično oduzeta moć odlučivanja po pitanju vođenja kadrovske politike na sopstvenom odeljenju, iako joj to pravo po institucionalnim pravilnicima neosporno pripada. Pošto se ispostavlja da je izneverila nadu da

³¹ Informacije o profesorki Karen Kelski v. na adresi: <https://theprofessorisin.com/>.

³² Poslušati na podkastu na adresi: <https://theprofessorisin.com/podcast/ep-32-the-chair/>.

(obojena) žena može nešto da promeni u datom sistemu, barem po pitanju rodne i rasne ravnopravnosti, Jaz joj prebacuje: „trebalo bi da upravljaš ovim mestom, (a ti) umesto toga trčiš okolo i sva si fina”. Ovakva zamerka neodoljivo podseća na širi društveni problem sa kojim se suočavaju Amerikanke azijskog porekla na vodećim pozicijama. Na njih se obično gleda iz dvostruke perspektive, koja proističe iz dvostrukog (pop-kulturnog) stereotipa o ženama iz jugoistočne Azije, koje se posmatraju ili kao „lotusovi cvetovi” ili „kineske lutkice” ili kao „zmajevе dame” (Chin 2020). Ukratko, bez obzira na to koliko bile kompetentne u svojoj oblasti, njihovo ponašanje se posmatra ili kao previše snishodljivo, skromno, „tiho i fino” ili – u slučaju da se ponašaju asertivno, kao oholo, prezahtevno, agresivno i nedopadljivo. U oba slučaja, obično se smatra da „kao takve” nemaju socijalne veštine koje su potrebne za uspešno rukovođenje biznis kompanijama (Kramer 2020). Ova se pojava očigledno može primeniti i na druge vrste institucija i na druge nivoe upravljačkih pozicija na njima, budući da Kim, bez obzira na svu uloženu energiju da popravi stvari, ipak na kraju biva svrgnuta sa mesta upravnice svog odeljenja, čijem se „spasavanju” bezuslovno posvetila. O krajnjem ishodu njene „misije” biće još nešto reći nakon čitanja poruka iz poslednje narativne celine ove serije.

*„Opušteni” pristup „rasejanog profesora”
i „kultura otkazivanja”*

Lik profesora Bila Dobsona je, može se reći, drugi najistaknutiji lik u seriji, pored profesorke Ći-Jun Kim. Narativ o njemu je od početka isprepletan s narativnom linijom profesorke Kim – i na poslovnom i na privatnom planu; oni su kolege iste generacije (X), prijatelji, a kasnije i potencijalni ljubavni partneri. Ipak, bez obzira na njihovu povezanost i na kompleksnost njihovog odnosa, njegov lik ćemo u cilju što jasnijeg iščitavanja narativa, čiji je on nosilac, izdvojiti u poseban narativni rukavac centralnog narativa o odeljenju za engleski i generalnog konteksta (krize) univerziteta.

Lik profesora Dobsona je, pored lika profesorke Kim, najdetaljnije razrađen. Njemu je godinu dana ranije preminula supruga, a u uvodnim scenama otpuća svoju ćerku na koledž, koja odlazi od njega „zauvek”. Ostaje da živi sam i možemo reći da pati od sindroma napuštenog gnezda (engl. *empty nester*). U pogledu svog „imidža” Dobson se, kako primećuje i Ći-Jun, potpuno uklapa u kliše o nezainteresovanom belom profesoru srednjih godina: „sportski sako, zapuštena brada, puši travu krijući (od ostalih profesora i članova uprave i administracije Pembrouka, na svečanom koktelu povodom izbora nove upravnice) – fali mu samo naivna studentkinja”. Autori serije nisu pak preskočili ni nagoveštaj kliše o ljubavnom odnosu profesora i studentkinje; međutim, iako

od početka postoji „opasnost” da će do toga doći između Dobsona i u kampusu vrlo aktivne i poznate studentkinje Dafne Ajzenstat, do toga ipak na kraju ne dolazi. Čini se da ovim navođenjem publike na pomisao o potencijalnom „seksualnom skandalu” autori upućuju na to da su „ta vremena ipak sada za nama” i da na neki način žele da skinu tu vrstu stigme sa (belih) profesora u visokom obrazovanju. Dobsona na to upozorava i sam dekan Larson: „Budi oprezan, ovo odeljenje inače visi o koncu”. Inače, u SAD je danas uobičajeno da na većini univerziteta postoji neka vrsta zabrane seksualnih odnosa između profesora/ki i studenata/kinja (v. Stranivasan 2021).

Pristup nastavi profesora Dobsona je „tipičan” za jednog „rasejanog profesora” (v. Banić Grubišić 2017). On stalno kasni na nastavu, dolazi na predavanja „mamuran” i nepripremljen, ne drži se silabusa, slučajno pred studentima pušta privatni video snimak svoje obnažene trudne žene i slično. On na izvestan način živi od „stare slave”, kada je bio veoma popularan među studentima ranijih generacija, i kao zapaženi pisac i kao profesor. Međutim, današnja generacija studenata nema toleranciju na njegovo „opušteno” ponašanje i očigledno je da je između njega i novih generacija (Z) nema mnogo razumevanja, niti zainteresovanosti. I u pogledu njegovog odnosa sa Kim na poslu možemo primetiti da se on ponaša neodgovornije i pravi scene koje čine da ona izgleda „neprofesionalno”. Dok se ona trudi da ispunjava stroga pravila ponašanja na koledžu, on ne mari mnogo za njih, nesvestan da su se u međuvremenu pravila ponašanja dosta zaoštrila. Takođe, on ne obraća pažnju na to da studenti budno motre na svaki njegov korak ili gest. Tako dolazi do još jednog od ključnih zapleta u seriji – *incidenta sa salutiranjem*. Na predavanju na temu apsurdna i fašizma on, govoreći o nacizmu, nonšalantno salutira u stilu Hitlera; s obzirom na to da se praksa fotografisanja i snimanja na predavanjima uobičajila, ovaj momenat je mobilnim telefonom zabeležio jedan od studenata i od tog trenutka počinje afera koja „diže na noge” čitav kampus, Dobsona počinju da nazivaju „profesor Hitler” i optužuju ga za antisemitizam. Ovaj incident stvara dodatni problem upravnici Kim, celom odeljenju za engleski, pa i čitavom koledžu.

Lančana reakcija do koje dolazi nakon njegovog nesmotrenog postupka pokazuje da serija želi da da svoj komentar na debate oko fenomena „kulture otkazivanja” (engl. *cancel culture*)³³. Međutim, ova vrsta kritike je nijansirana i nije potpuno jasno da li su autorke za ili protiv ovog fenomena u američkoj (i globalnoj internet) kulturi. Prema A. Domingez, čitava kritička oštrica serije je zapravo priznavanje stavova onih kritičara kensel kulture, prema kojima su beli muškarci primorani da priznaju krivicu za stvari koje nisu uradili (Dominguez 2021).

³³ Jedna vrta ostrakizma, prema kome se bojkotuju pojedinci koji su osuđeni da se ponašaju ili da govore na neprihvatljiv, odnosno politički nekorektan način.

Ipak, smatramo da autorke ove serije nisu želele niti su se usudile da zauzmu jasan stav prema ovom fenomenu, kao ni prema čitavom načinu na koji se danas razvija kultura unutar kampusa; umesto toga oni pristupaju ovim pitanjima na dijaloški način, pružajući nam argumentaciju Dobsona s jedne strane, studenata s druge strane i administracije s treće strane. Dobson, braneći svoja polazišta pred studentima (sa kojima je želeo da se lično suoči i razjasni), zastupa stanovište da bi „univerzitet trebalo da bude mesto na kome se podržava slobodni diskurs, razmena ideja bez straha”. Naspram ovog stanovišta stoje oštre upadice studenata, kao što su: „da, sloboda govora je super, sve dok ste Vi jedini koji govori”; „Vi ste beli redovni profesor koji piše za Njujork Tajms, stvarno mislite da smo svi jednaki na ovom ‘forumu’?”, ili: „Uvek je tako, Vi kažete nešto što je objektivno totalno sjebano i onda kada Vas prozovemo zbog toga, Vi kažete da smo pogrešno shvatili”. Dobsona osvešćuje o „stanju stvari” i studentkinja Dafna Ajzestat, koja ga obaveštava da šale sa Hitlerom danas „ne prolaze”, dodajući da su prošle godine imali najveći broj anti-semitskih incidenata u poslednjih 40 godina. Dobson, zbunjen razvojem događaja i neprijateljstvom koje prema njemu ispoljavaju studenti, ipak i dalje ne shvata da oni zapravo misle da to što je on uradio zaista nije prihvatljivo, pokušava da im se izvini, ali i to radi na pogrešan način, rekavši: „Žao mi je ako sam nekome povredio osećanja”. To samo još više izaziva negodovanje od strane studenata: „Umanjujete svoju odgovornost time što nam govorite da vam je žao kako se mi osećamo”. Ova svojevrsna Dobsonova apologija završava se disciplinskom komisijom i potom njegovim otpušanjem sa koledža. Kim je pokušala to da spreči, iznoseći svoju argumentaciju pred dekanom i ugrožavajući time i sopstvenu poziciju, ali – kako kaže – ne i svoju reputaciju, jer ona od dekana i njegovih odluka ne može zavisiti. Ona u svom izlaganju počinje da propituje samog dekana (koji je inače od početka tvrdio da će biti njena podrška i koji je njen prijatelj i kolega) – kad je bio poslednji put u učionici ili imao ličnu interakciju sa studentom? Ona upućuje na to da uprava i administracija nastoje samo da studente prevare, da ih izmenadžeriše ili natera da stanu u red, brinući se pritom samo za svoju zadužbinu ili za mesto koje su zauzeli na poslednjoj *U.S News & World Report* rang-listi³⁴. Zbog toga ona smatra da studenti i ne treba da im veruju, a da nasuprot takvim nastojanjima (uprave) njihov posao treba da bude da studentima „pruže utočište od gluposti i da se izjednače sa njima”.

Međutim, ovo poslednje Đi-Junino stanovište, koje smo iznele, može se shvatiti kao proračunato, jer bez obzira na to što brani studentska prava da dovede u pitanje zvanična stanovišta i odluke univerziteta, što stalno „želi da uči od njih” i da sluša njihova mišljenja i pitanja i zapravo – kada nagovara Dobsona

³⁴ O načinu na koji rangiranje univerziteta utiče na promenu funkcionisanja univerziteta v. npr. Gačanović (2010).

da im se javno izvini – kao i on³⁵ i ona sama zna da je on osuđen, odnosno „otkazan” zbog „gluposti” izvađene iz konteksta. Bez obzira na to što je zbog njega i ona postala meta oštrih kritika – od strane kampusa, dekana i administracije i jednog dela svojih kolega – ona na kraju ostaje na Dobsonovoj strani. Možemo reći da ona ima najotvoreniji odnos, a time i konverzaciju sa Jaz i posebno za Dobsonom. Narativ o kulturi otkazivanja završava se etiketiranjem Kim kao „lica totalitarizma” kampusa, a Dobsona kao „profesora Hitlera”, što oboje (bez potrebe za međusobnim objašnjavanjem) smatraju potpuno apsurdnim. Stav autorki prema ovoj kulturi (koja reprezentuje studentske stavove), ali i kulturi univerziteta generalno očitava se kroz njih dvoje, a naročito u Dobsonovoj rečenici (upućenoj Kim): „Ti si živi dokaz da ovaj svet nije potpuno poludeo”.

Funkcija lika profesora Dobsona može da se posmatra kao neka vrsta provokacije kursa promena u savremenom sistemu visokog obrazovanja, ali i vrednosnog sistema šireg društva. On se ponaša u kontrastu sa onim što je danas propisano kao prihvatljivo ponašanje u akademiji³⁶, ali Kim ga i dalje voli i zapravo mu ništa toliko ne zamera, osim toga što „radi šta mu se prohte i što nema nikakav osećaj za posledice”. Njega možemo smatrati *problemom* u poslovnoj sferi, ali i *rešenjem* u privatnoj sferi njenog života. Njegova nonšalantnost, pa i pritajeni prezir prema (novim) uslovima akademskog života namerno je prikazana s preterivanjem, jer kako glumac Džej Duplas iznosi u jednom svom intervjuu³⁷ – namera im je bila da Bil predstavlja *anatemu* akademije, pri čemu bi, kako smo već naveli, kampus predstavljao metaforu šireg društva.

Epilog čitave „misiije” upravnice Kim je donekle uspešan (nagovešteno je da Jaz ipak na kraju ostaje na njihovom odeljenju), ali njene „socijalne veštine” i upravljačke moći su osporene i to upravo od strane „starije” generacije (belih) profsora. Profesor Eliot Renc (koga je zaštitila od preveremenog penzionisanja) joj saopštava: „Mi mislimo da ti nisi najbolja osoba da nas vodiš – naša čitava oblast je u pitanju, kako unutar samog univerziteta tako i unutar šire kulture. Nemamo više vremena za pogrešne korake”. Iako je i profesorka Džoan Hembling na kraju ustala protiv Kim (ona je u stvari inicirala „pobunu” protiv nje), Kim ipak predlaže da na njeno mesto upravnice bude postavljena upravo ona: „To je *shit job*, ali bar uz njega ide kancelarija”. Upravnica ostaje na profesorskoj poziciji, Bil i ona ostaju više nego prijatelji; iako je uklonjen s odeljenja, on odbija ponudu da dobije otpremninu i namerava da se bori da se vrati na odeljenje, iako oboje znaju da su mu izgledi minimalni. Svestan je da ga niko drugi neće zaposliti, s obzirom na aferu sa nacističkim pozdravom.

³⁵ Kada kaže: „Konačno sam u nevolji zbog nečega očigledno glupog”.

³⁶ Okrivljen je za „neposlušnost, nemoral, manjak kolegijalnosti, neetično i nepriстойno ponašanje”.

³⁷ Dostupno na: https://www.youtube.com/watch?v=tN_2OhPLcyk&t=207s.

Iz ovih ključnih narativnih celina mogu se izvesti još mnoge „sitnije” poruke, ali smatramo da je ključna poruka serije da čak i da uposlimo najizvršniju, najtolerantniju, najempatičniju od svih, sa najboljim namerama i sa razumevanjem za sve, još uvek se ne nazire mogućnost da takav pojedinac može promeniti ovu „kulturu”, kako Kim označava sistem funkcionisanja univerziteta, bilo da govori o administraciji, bilo o profesorima, bilo o studentima (ili čak o širem američkom društvu). Ne postoji dakle mogućnost da se uspostavi rasna i rodna jednakost u akademiji, iako je prisustvo obojenih žena u njoj neophodno, jer su upravo one u ovoj seriji predstavljene kao najsenzibilnije, najviše empatične i najsposobnije za razumevanje čitavog spleta okolnosti i za nove zahteve koji se postavljaju pred akademiju, ne samo od strane novih generacija studenata, već i širih društvenih promena i potreba. Međutim, iako su one „pčele radilice” ovog sistema, koje ga održavaju u životu, njima je još uvek oduzeta moć odlučivanja i „stvarnog” vođstva i može se reći da one više služe kao paravan ili „optička varka” iza koje je moć i dalje u rukama bele muške akademske većine.

Jaz (govori Ći-Juni): Ponašaj se kao da im duguješ nešto. Kao da si ovde zato što su te oni pustili, a ne zato što si to zaslužila. Mislim, šta su oni bez nas u ovom trenutku? Ime i gomila cigala.

Ći-Jun: I gomila para.

Jaz: Para od darodavaca koji su se obogatili od šećera, pamuka i pruga. Na leđima crnih i žutih ljudi. Da, to važi i za Jejl.

Recepcija publike

O recepciji publike ove serije moglo bi se pisati u posebnom radu, jer je ona izavala iznenađujuće mnogo komentara, barem na internetu³⁸. Odgovor publike smatramo važnom dopunom analize ove serije jer nam ona može dati potvrdu ili odreći etnografske potencijale ove forme prikazivanja opštih problema u funkcionisanju savremenih (američkih) univerziteta. Pored toga, recepcija publike je u ovom slučaju veoma korisna jer pruža uvid u dodatne probleme koje gledaoci vide u stvarnosti univerzitetskog života, ali koji se ne vide u seriji. Nažalost, format ovog rada nam ne dozvoljava da posvetimo posebnu i detaljnu pažnju analizi te vrste, te ćemo pokušati barem da preliminarano klasifikujemo neke od reakcija koje su u velikoj meri određene iskustvima, odnosno „promenljivim matricama društvenih pripadnosti” (Fisk 2001, 32) komentatora ove serije.

Okvirno postoje tri grupe gledalaca ili tri perspektive:

³⁸ V. npr. na adresi: <https://lareviewofbooks.org/article/departmental-drama-a-conversation-on-the-chair/>.

- 1) Oni koji u seriji traže samo zabavu³⁹.
- 2) Oni koji u seriji traže autentičan prikaz stvarnosti:
 - a) Oni koji smatraju da je verno prikazuje
 - b) Oni koji izdvajaju teme koje nisu u skladu s realnošću ili s njihovim iskustvom
 - c) Oni koji imaju zamerke na to što mnoga pitanja i problemi savremene akademske kulture i strukture nisu pokriveni u seriji
- 3) Oni koji seriju prevashodno vide kao pop-kulturno ili umetničko delo, kao fikciju, ali koji neminovno u njoj nalaze određene sličnosti sa stvarnošću, sa stvarnim problemima – u njoj nalaze kritički potencijal ili njegov nedostatak.

2. a) U okviru ove perspektive izdvajaju se uglavnom autori različitih kritika, prikaza i pojedinci koji su učestvovali u intervjuima za različite internet portale. Teme koje se izdvajaju kao verodostojno predstavljene u seriji najčešće se odnose, pored dobro predstavljene akademske mode, na smanjivanje budžeta u oblasti humanistike (npr. Wang Yuen u Terry 2021; Dominguez 2021)⁴⁰; dinamiku odnosa između različitih generacija⁴¹ i uopšte međuljudskih problema među zaposlenima (Wang Yuen u Terry 2021; Tongson 2021)⁴²; o stilovima predavanja⁴³; „PR cinizam” univerzitetskih i fakultetskih administracija (Perry u Terry 2021); problemi sa kojima se Đi-Jun suočava i njeni bezuspešni pokušaji da ih reši (Wang Yuen u Terry 2021), zbog strukturalnog rasizma i seksizma (Tongson 2021; Terry 2021); serija je prozor u specifične izazove sa kojima se suočavaju „obojene” žene u akademiji, koje predstavljaju manjinu među zaposlenima na univerzitetima (Wang Yuen i Pirtle u Terry 2021); teška

³⁹ Na ovu grupu gledalaca se nećemo posebno osvrnati, jer nije relevantna za potrebe naše analize.

⁴⁰ U podkastu na adresi <https://theprofessorisin.com/podcast/ep-32-the-chair/> navodi se da su za vreme pandemija Kovid-19 rezanja postala još masovnija.

⁴¹ Glumica Holand Tejlor govori o generalnoj kulturi nepoštovanja starijih u Americi, dok u nekim drugim kulturama nije tako (dostupno na adresi: <https://www.vulture.com/article/holland-taylor-the-chair-chaucer-professor.html>).

⁴² Takođe, kaže se kako su žene često stavljene u poziciju da ne mogu da pomognu jedne drugima (dr Elizabeth E. Tavares, iz intervjuja dostupnog na adresi: <https://www.vice.com/en/article/qj85bb/we-asked-actual-academics-to-review-new-netflix-show-the-chair>).

⁴³ „Mlađi predavači teže da budu različiti, verziraniji u kritičkim pristupima kao što su etničke studije ili ženske i rodne studije i da budu inkluzivniji u svojim predavanjima. Oni, kao i neki stariji profesori (uglavnom beli muškarci) s druge strane, doživljavaju „šamar realnosti” kada shvataju da obe grupe i dalje vode kulturne ratove iz 1980-ih, koji se pak danas vode kroz politike zapošljavanja, odnosno kroz procedure izbora u zvanja i na većima (Dr. Mai-Linh Hong 2021, iz intervjuja dostupnog na adresi: <https://www.vice.com/en/article/qj85bb/we-asked-actual-academics-to-review-new-netflix-show-the-chair>).

dostižnost stalnog zaposlenja, odnosno *tenure track* pozicije na univerzitetu za crno akademsko osoblje (Wang Yuen u Terry 2021); manje plate za žene profesore (Zeidner u Terry 2021); problem usklađivanja privatnih i poslovnih obaveza (Perry u Terry 2021). Nekoliko profesorki azijskog porekla koje su komentarisale seriju i koje su i same neposredno pre pojave serije postale upravnice svojih odeljenja, „nalazile su se” u rečenicama koje izgovara Ći-Jun (v. Terry 2021). Tongson smatra da najviše rezonuje sa stvarnošću rečenica koju izgovara Ći-Jun, koju smo već navele: „Osećam se kao da mi je neko stavio u ruke bombu koja otkucava jer su želeli da se uvere da će je žena držati pre nego što eksplodira” (Tongson 2021). Prema Drezneru, pak, „najdublju istinu” izgovara Dobson, upućenu Ći-Jun: „Dobro izgledaš. Opušteno. Pristaje ti da ne budeš upravnica” i kada mu ona odgovara: „Previše s...nja za rukovođenje” (Drezner 2021). On smatra da je ovo tačno jer je većina profesora na univerzitetima veoma loša u administrativnim poslovima, jer ne mogu ni sami sebe da organizuju; takođe, većina ne želi da se bavi vođenjem bilo čega, osim sopstvenog istraživanja, a mora se pomenuti i to da je većina profesora najgora vrsta ljudi za upravljanje⁴⁴.

Kako kaže glumica Holand Tejlor, sa čime se slažu i ostali članovi ekipe ove serije, „Amanda Pit je i sama veoma obrazovana i konsultovala je veliki broj svojih prijatelja profesora pri pisanju i pripremama za ovaj šou” (McHenry 2021). Ona se zaista trudila da seriju oplemeni mnogim elementima iz stvarnosti bavljenja akademskim poslom, naročito humanistikom i književnom teorijom. Kada je jedna intervjuerka upitala drugu autorku serije, Eni Džuliju Vajmen, zašto je osećala žmarce na spomen određenih detalja koji su joj isuviše poznati, ona joj je odgovorila da misli da je to „krindž”, u smislu suočavanja sa nečim previše poznatim sa čime ne želimo da se suočimo, „skoro kao kada gledamo sopstvenu fotografiju iz neprijatnog perioda svog života” (Chinaya et al. 2021).

2. b) Teme za koje većina ovih istih autora i učesnika u intervjuima smatra da su prikazane tako da nisu u skladu s realnošću odnose se najčešće na vizuelne prikaze akademije (ovo je česta zamerka i među korisnicima društvene mreže Tviter) – Tongson npr. kaže da „enterijeri u punom drvetu ispunjeni umetničkim delima i artefaktima nisu realna slika akademskog radnog okruženja, barem onih koji ‘imaju sreće da uopšte imaju svoj radni prostor’”

⁴⁴ „Mi smo sitničari kojima je generalno teško upravljati na bilo koji način. Svi mi imamo doktorate što znači da imamo veoma visoko mišljenje o sopstvenim intelektualnim sposobnostima. Nijedna fakultetska sednica koja bi mogla da se završi za 30 minuta, ne završi se pre 90 dozvoljenih minuta jer, zaboga, profesori vole zvuk svojih glasova. Svako odeljenje je pacovsko leglo žalopojki, drevnih zavada, umišljenih veličina i očajnih pregalaca” (Drezner 2021).

(Tongson 2021)⁴⁵. Domingez, s druge strane, smatra da pompa oko Bila, koji je po njoj moralni centar čitavog šoua – nikako nema smisla do kraja: ideja da beli književnik bude lažno okrivljen za antisemitizam nije ubedljiva niti realistična (Dominguez 2021)⁴⁶. Možda je najozbiljnija zamerka seriji ona koja se tiče načina na koji su predstavljeni studenti u njoj, a to smatra između ostalih i Domingez: „Ne vidimo stvarno studentsku perspektivu, oni su predstavljeni kao da su potpuno neupućeni i neosetljivi na kontekst” (Dominguez 2021).

Slično tome, Rodžersova je razočarana načinom na koji je u seriji prikazan studentski aktivizam i time što je obezvređila studentsko nasleđe koje se tiče borbi za uvođenje programa afroameričkih i azijskoameričkih studija, tokom 1960-ih, odnosno 1990-ih godina; njihov aktivizam je uzet samo „kao sredstvo za pravljenje zapleta, umesto da oda počast načinima na koje su obojeni studenti utabali put razvoja visokog obrazovanja (Rodgers u Perry). Kelski smatra da je portretisanje studenata u toj situaciji veoma jednodimenzionalno i da bi oni u realnosti uradili mnogo drugih stvari, na mnogo promišljeniji i angažovaniji način⁴⁷.

2. c) Mnogi važni aspekti obrađeni u ovoj seriji nisu zainteresovali kritički nastrojenu akademsku publiku, dok je njihov fokus zapravo najviše na onome što nedostaje u narativu. A. Dž. Vajmen prilikom jednog intervjua objašnjava da nekim (problematičnim) aspektima akademskog života nije posvećena pažnja u seriji jer prosto nisu za šou, ili drugim rečima, nisu nimalo smešni (Chinaya et al. 2021).

Rečena perspektiva najviše je prisutna u komentarima na društvenim mrežama i sličnim internet platformama i smatramo da zavređuje posebnu istraživačku pažnju. U ovom radu iz operativnih razloga nismo mogle dovoljno da joj se posvetimo, ali čak i samo letimičan pogled na nju otvora nam jednu dodatnu „dimenziju” (američke) akademske kulture, u kojoj odzvanjaju često malodušni glasovi neprihvaćenih i egzistencijalno ugroženih pripadnika ove kulture, koja očigledno nije samo rasno, rodno i generacijski podeljena, već i klasno. Najčešća zamerka ovog dela publike na seriju jeste u tome što ona zapravo predstavlja samo jedan manjinski deo akademske populacije, dok one koji čine njenu većinu potpuno izostavlja i ignoriše njeno postojanje. Reč je pre svega o tzv. dopun-

⁴⁵ Videti slične komentare prof. Džuli Šumaker ili dr Elizabet E. Trevis (Terry 2021). Slične zamerke tiču se načina prikazivanja fakultetskih sednica (Hong u Terry 2021).

⁴⁶ Alesa Domingez upućuje na to da se za antisemitizam u realnosti zapravo terete palestinski naučnici i pisci, koji kritikuju američki imperijalizam. Jedan rečit primer je kontroverza oko profesora Univerziteta u Ilinoisu, Stivena Salaita (Salaita 2015). Videti takođe: <https://ccrjustice.org/home/press-center/press-releases/settlement-reached-case-professor-fired-uncivil-tweets>.

⁴⁷ Poslušati na podkastu na adresi: <https://theprofessorisin.com/podcast/ep-32-the-chair/>.

skim radnicima (engl. *adjuncts*), odnosno zaposlenima po ugovoru na određeno vreme (engl. *Non-Tenure Track Jobs*⁴⁸), ali i o položaju asistenata (Dominguez 2021). Prema jednoj komentarki, „dopunski radnici čine 56% predavača na koledžima, dok je 73% njih na ugovorima, bez poslovne sigurnosti. Kada bismo šetali pravim kampusima, pored Sandre Ou bi kaskakli zadihani i plačljivi dopunski radnici, moleći da im se dodele makar kakvi zadaci u nastavi. S obzirom na to da se po kursovima plaća oko 2.500 dolara potrebno im je pet po semestru da bi zaradili barem za patetičan život” (Zeidner u Terry 2021). Realnost, tj. prava priroda života i rada u modernoj neoliberalnoj akademiji, kako smatraju zaposleni u njoj, mnogo je kompleksnija, teža i brutalnija:

To je takođe mesto na kome je nastavno-naučno osoblje podvrgnuto brojnim merenjima koja su uočljivo neispravna i rade protiv žena, obojenih ljudi i akademske radničke klase; mesto na kome nas ohrabruju da ograničimo svoja istraživanja na oblasti koje mogu doneti ‘alternativne prihode’, što obično znači ne istraživati među siromašnijim zajednicama [...] I gde se rad koji ima kulturnu i društvenu vrednost posmatra uglavnom kao beskoristan ukoliko se ne može kvantifikovati, spakovati i izbaciti na tržište, uključujući tu i rastuća privatna tržišta u zdravstvu, obrazovanju i socijalnoj pomoći; gde postoji sve veći pritisak da se ‘pronađe ono što finansijeri traže’ ili u suprotnom rizikovati buduće ugovore. (Tylor and Fraser 2021)

Klasna nejednakost na univerzitetima takođe nije u seriji pokrivena, po rečima komentatora na društvenim mrežama – studentsko siromaštvo je opštersprostranjeno⁴⁹, naročito među internacionalnim studentima (u SAD i Australiji npr.), a tu su i pomenuta goruća pitanja profesionalnog i klasnog prekarijata, koja uključuju probleme njihove materijalne (ne)sigurnosti (plate stalno zaposlenih su duplo veće od onih zaposlenih po ugovoru), neizvesne budućnosti (nemaju u mnogim slučajevima čak ni mogućnost uplaćivanja doprinosa), stalnog straha od otpuštanja, osećaja zamenljivosti⁵⁰.

Ili, kako kaže jedan komentar na fejsbuku: „Nema ‘leba od umnog rada za diplomce i postdoktorande”. Ima i onih koji u komentarima kažu da ne žele da gledaju ovu seriju jer ih previše podseća na njihovu (očigledno) tešku stvarnost – previše im je realistično, pa im nije smešno, već stresno.

⁴⁸ Radi jasnijeg uvida u razliku između TT (tenure track) i NTT (non-tenure track) pozicija na univerzitetima, videti npr: <https://www.beyondphdcoaching.com/academic-career/tenure-track-vs-non-tenure-track-jobs/> ili <https://blog.insidescholar.org/the-rise-of-adjunct-faculty/>. Videti takođe: Kezar and Sam (2011); Prinor (2020).

⁴⁹ O krizi studentskih dugova videti npr. na adresi: <https://scholarshipamerica.org/blog/the-far-reaching-impact-of-the-student-debt-crisis/>.

⁵⁰ Danas postoji obilje akademske literature i različitih vrsta izveštaja o stresu u akademiji – što među nastavnim osobljem, što među studentima – prouzrokovanom različitim, međusobno isprepletanim uzrocima. V. npr. Berebitsky & Ellis (2018).

3) Kada se u komentarima na seriju govori o njenim kritičkim potencijalima, većina se ipak slaže da se od jedne Netflixove serije ne može očekivati da „bije akademske bitke” i da dodatno iskomplikuje pop-kulturno razumevanje odnosa moći u okviru korporativnih politika razlike na univerzitetima, gde se ne radi samo o jasnim supratništvima između profesora i studenata, ili upravnika i zaposlenog osoblja. Ova serija zaista nije toliko usmerena na raskrinkavanje i napad na strukture moći, koliko zapravo pokazuje simpatije prema onima koji su već na nekim od njenih vrhovnih pozicija. Kako smatra Domingez, serija je „vešta u gađanju lakih meta”, kao što je npr. ruganje snobizmu starijih profesora, opsednutih statusom, ali je zato veoma konzervativna u kritici struktura moći; ona u navodnoj angažovanosti serije na polju kulturne kritike savremene Amerike vidi samo nijansiranu kritiku tzv. „cancel culture” (Dominguez 2021). Imani Peri, profesorka sa Prinstona, takođe smatra da su poruke ove serije politički neodređene, jer mnoge stvari izgledaju mutnije nego što su u realnosti; ona samo „ubada” u različite ideološke, emocionalne, intelektualne tačke. Prema Tongson, kritička oštrica serije je pre svega usmerena na pokazivanje da su univerziteti, koji su s pravom karikirano prikazani kao bastioni progresivne misli, zapravo duboko okorele, kulturno konzervativne institucije, čija je jedina briga da ispunjavaju svoje bazične odgovornosti – „sve dok institucije nastoje da ostave netaknutim hijerarhije i strukturalne nejednakosti, koje omogućavaju sistemu da nastavi po starom, i zaposleni na fakultetima i studenti mogu da se smatraju kao kolateralna šteta” (Tongson 2021).

Kako smo mogle zaključiti na osnovu medijskih izvora, iako su se autorke ove serije i njihovi saradnici trudili da svoju komediju smeste u što realniji (dramski) kontekst univerzitetske kulture i što su po mnogima uspeli publici da približe određene njegove aspekte – autorke nisu ni imale nameru da se bave akademskim aktivizmom i menjanjem sistema. One su ipak vođene potrebom za što objektivnijim predstavljanjem datog konteksta, bez obzira što im sam kontekst nije bio cilj, već sredstvo ili mesto u kome se može ispričati još jedna priča o univerzalnim ljudskim potrebama i željama za ljubavlju, porodicom i razumevanjem.

Zaključak

Problemi s kojima se suočava današnja akademija, ali ne samo na američkom, nego na svetskom nivou, sve više se gomilaju i izlaze na površinu šire javnosti, o čemu nam između ostalog govori i pojava ove serije. Smatramo da je serija *Upravnica* specifičan pop-kulturni proizvod vredan antropološke analize, pre svega zbog toga što je pobudila zaista živu pažnju jednog relativno specifičnog auditorijuma na svetskom nivou, uglavnom visokoobrazovanih javnih intelektualaca, različitih komentatora iz oblasti kulture i naravno članova aka-

demske zajednice (naročito onih koji/e se zalažu za pitanja ljudskih, radničkih prava i humanističkih ideala na univerzitetima). Pitanje recepcije publike u pogledu analize ove serije još je relevantnije za antropološku analizu nego što je sâmo čitanje poruka koje serija šalje na denotativnom nivou. Etnografska analiza recepcije publike dala bi nam više uvida u akademski „univerzum” na koji je ova serija samo bacila svoje svetlo. Smatramo da u tom pogledu zaista treba odati priznanje autorkama ove serije, jer su se potrudile da – pored inicijalne namere da naprave humorističnu pop-kulturnu predstavu sa elementima drame – mizanscen te predstave ispune što „stvarnijim” elementima, sa kojima se gledalaštvo može identifikovati i time se više „uživeti” u predstavu. Autorke su ovom mini-serijom gotovo nenamerno inspirisale mnoge komentare i pokrenule živu akademsku diskusiju, u kojoj je bilo veoma pohvalnih, ali i veoma kritičkih komentara. Ti kritički komentari nisu usmereni zapravo na samu seriju, već na sopstvenu „stvarnost”, na koju ih je ova serija samo podsetila svojim slatko-gorkim pristupom. Na osnovu dosadašnjih uvida pretpostavljamo da serija nije nastala sa pretenzijama da „menja svet”, ali možemo reći da u njoj postoji težnja ka (veoma efektnoj) kulturnoj kritici, kroz koju su barem uspele da „ubodu” u neke od „punktnih tačaka” koje nisu samo prisutne u univerzitetskom životu, već i u širem (američkom) društvu. Mnoga pitanja u seriji su ostala otvorena i pozivaju na dalju diskusiju, a mnoge od tema pokrenutih u ovoj seriji relevantne su za istraživanje u kontekstu domaće akademske kulture i reformi kroz koje univerzitet kao institucija prolazi.

Reference

- Banić Grubišić, Ana. 2017. „Predstave o profesiji etnolog/antropolog u filmu ‚Ringera-ja’. *Etnoantropološki Problemi* 12 (4):1119–1137. DOI: 10.21301/eap.v12i4.6.
- Berebitsky, Dan, and Molly K. Ellis. 2018. “Influences on Personal and Professional Stress on Higher Education Faculty”. *Journal of the Professoriate* 9(2): 88–110.
- Breatnach, P.A. 2007. “Crisis in the Universities: The Impact on the Humanities”. *Studies: An Irish Quarterly Review* 96 (384), 391–406. DOI:10.1177/1741143214549968
- Cawelti, John. 1976. *Adventure, Mystery and Romance: Formula Stories as Art and Popular Culture*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Chin, Margaret M. 2020. “6. The Double Bind for Asian American Women”. *Stuck: Why Asian Americans Don’t Reach the Top of the Corporate Ladder*; 147–166. New York, USA: New York University Press,.
- Cruz-Boone, C., Boschini, D., and Sherman, T. 2015. “Evaluating Adjunct Professors for Promotion: A Case Study Approach to Review Adjunct Student Evaluation of Teachers Over Time”. *Journal for Leadership, Equity, and Research* 2(1). <https://journals.sfu.ca/cvj/index.php/cvj/article/view/15>
- Evans, Elrena, Caroline Granr, eds. 2008. *Mama, PhD: Women Write About Motherhood and Academic Life*. New Brunswick, New Jersey, and London: Rutgers University Press.

- Evatt-Young, Dustin, Brandy S. Bryson. 2021. "White Higher Education Leaders on the Complexities of Whiteness and Anti-Racist Leadership". *Journal Committed to Social Change on Race and Ethnicity* 7(1): 47–82.
- Fisk, Džon. 2001. *Popularna kultura*. Clio: Beograd.
- Gaćanović, Ivana. 2010. „Problem globalnog rangiranja univerziteta ili o iskušenjima savremenih visokoobrazovnih sistema”. *Etnoantropološki problemi* 5(2): 185–204.
- Havas, Julia and Maria Sulimma. 2020. "Through the Gaps of My Fingers: Genre, Femininity, and Cringe Aesthetics in Dramedy Television." *Television & New Media* 21(1): 75–94. DOI: 10.1177/1527476418777838.
- Jay, Paul. 2014. *The Humanities "Crisis" And The Future of Literary Studies*. Palgrave Macmillan.
- Kezar, Adrianna, and Cecile Sam. 2011. "Understanding Non-Tenure Track Faculty: New Assumptions and Theories for Conceptualizing Behavior". *American Behavioral Scientist* 55(II): 1419–1442.
- Kovačević, Ivan, Marija Brujić. 2014. „Ljubav na prvi pogled” – TV serije: uvod u antropološku analizu. *Etnoantropološki problemi* 9(2): 395–415. DOI: 10.21301/EAP.v9i2.7
- Kovačević, Ivan. 2018. „O antropologiji TV serija”. *Zbornik radova Fakulteta dramskih umetnosti* 33: 97–111.
- Mandell, Alan, Katherine Jelly. 2020. "Creative tensions in progressive higher education". *Journal of Adult and Continuing Education* 26 (1): 149–173.
- Marcham, Cheryl Lynn, Ann Marie Ade, Patti Clark, and James Marion. 2020. "Bias and Trends in Student Evaluations in Online Higher Education Settings". *Collegiate Aviation Review International* 38(2): 34–50.
- Milosavljević, Ljubica. 2017. "Dead end: antropološka analiza filma Bez stepenika". *Etnoantropološki problemi* 12(4): 1063–1090. DOI: 10.21301/eap.v12i4.4
- Mitrović, Ljubiša. 2021. „Značaj multidisciplinarnе saradnje i transdisciplinarnih istraživanja za prevladavanje krize društveno-humanističkih nauka”. *Sociologija* LXIII: 526–533.
- Pfnister, Allan. 1984. "The Role of the Liberal Arts College". *The Journal of Higher Education* 55(2): 145–170. DOI: 10.1080/00221546.1984.11778680
- Prynor, K. N. 2020. "Surviving, or Striving? A Part-Time Non-Tenure-Track Faculty Typology for the New Era of Faculty Work." *Teachers College Record* 122(11): 1–40. DOI: 10.1177/016146812012201104
- Reynolds, Pauline J. 2014. "Representing "U": Popular Culture, Media, and Higher Education". *ASHE Higher Education Report* 40 (4).
- Salaita, Steven. 2015. *Uncivil Rites: Palestine and the Limits of Academic Freedom*. Haymarket Press.
- Stojilković, Jelena. 2010. „Baby boom generacije na pragu penzionisanja”. *Stanovništvo* 48(2): 75–91. DOI:10.2298/STNV1002075S
- Vande Berg, Leah R. Ekdom. 1989. "Dramedy: Moonlighting as an emergent generic hybrid". *Communication Studies* 40(1): 13–28. DOI: 10.1080/10510978909368252

Online izvori

- Chinaya, Sarah, Merve Emre, and Annie Julia Wyman. 2021. "Departmental Drama: A Conversation on 'The Chair'". September 13, 2021. <https://lareviewofbooks.org/article/departmental-drama-a-conversation-on-the-chair/>
- Dominguez, Allesa. 2021. "'The Chair' Isn't The Satire You Think It Is". August 24, 2021. <https://www.buzzfeednews.com/article/alessadominguez/netflix-the-chair-review-sandra-oh>
- Drezner, Daniel W. 2021. "The big thing 'The Chair' gets right about academia". August 24, 2021. <https://www.washingtonpost.com/outlook/2021/08/24/big-thing-chair-gets-right-about-academia/>
- Flaherty, Colleen. 2020. "Even 'Valid' Student Evaluations Are 'Unfair'". February 27, 2020. <https://www.insidehighered.com/news/2020/02/27/study-student-evaluations-teaching-are-deeply-flawed>
- Hess, Abigail Johnson. 2020. "How student debt became a \$1.6 trillion crisis". Jun 12, 2020. <https://www.cnn.com/2020/06/12/how-student-debt-became-a-1point6-trillion-crisis.html>
- Kramer, Andie. 2020. "Why Asian American Women Aren't Advancing into Senior Leadership Positions". January 22, 2020. <https://www.forbes.com/sites/andiekramer/2020/01/22/why-asian-american-women-arent-advancing-into-senior-leadership-positions/?sh=15a927a673d2>
- Lowry, Brian. 2021. "'The Chair' examines generational divides in a college English department". August 19, 2021. <https://edition.cnn.com/2021/08/19/entertainment/the-chair-review/index.html>
- McHenry, Jackson. 2021. "The Chair Gave Holland Taylor a Crash Course in Chaucer". August 23, 2021. <https://www.vulture.com/article/holland-taylor-the-chair-chaucer-professor.html>
- Pančić, Teofil. 2021. "Profesor 'Hitler' i lavina 'progresivnog' staljinizma". Vreme, br. 1601. 9.09.2021. <https://www.vreme.com/kultura/profesor-hitler-i-lavina-progresivnog-staljinizma/>
- Srinivasan, Amia. 2021. "What's Wrong With Sex Between Professors and Students? It's Not What You Think". September 3, 2021. <https://www.nytimes.com/2021/09/03/opinion/metoo-teachers-students-consent.html>
- Stewart, Emily. 2018. "Why struggling companies promote women: the glass cliff, explained". October 31, 2018. <https://www.vox.com/2018/10/31/17960156/what-is-the-glass-cliff-women-ceos>
- Taylor, Nik, and Heather Fraser. 2021. "New Netflix drama The Chair is honest and funny, but it still romanticises modern university life". August 26, 2021. <https://theconversation.com/new-netflix-drama-the-chair-is-honest-and-funny-but-it-still-romanticises-modern-university-life-166655>
- Terry, Josh. 2021. "We Asked Actual Academics to Review Netflix's 'The Chair'". August 25, 2021. <https://www.vice.com/en/article/qj85bb/we-asked-actual-academics-to-review-new-netflix-show-the-chair>
- Tingson, Karen. 2021. "A Chair Reviews The Chair". August 20, 2021. <https://slate.com/culture/2021/08/the-chair-sandra-oh-netflix-review.html>

Ivana Gačanović

Institute of Ethnology and Anthropology
Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia
ivgacanovic@gmail.com

Ana Banić Grubišić

Institute of Ethnology and Anthropology
Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia
agrubisi@f.bg.ac.rs

*A Cultural Critique or Just a Little Escapism?
An Anthropological Analysis of the TV Series The Chair*

This paper offers an analysis of the 2021 Netflix mini-series *The Chair*, a dramedy whose authors sought to give an “authentic” depiction, but also a cultural critique, of the functioning of a contemporary US university and US higher education. The series includes four important elements of higher education – the institution of the university, its administration, university staff (professors/lecturers), and the student population; due to the format of the series, however, these elements have not been given equal attention. Furthermore, through the story of a woman of color at a university who suddenly finds herself in the position of department chair, this six-part mini-series addresses and/or elaborates on a whole set of messages and issues with which the wider audience can identify – an audience interested in questions regarding universities, the humanities, and wider social issues such as gender, race, age and class (in)equalities in academia, and also in western society more generally (particularly in the USA), the problem of a crisis in the humanities, of neoliberalism at universities, the question of political correctness and the phenomenon of so-called cancel culture. The series is viewed both as a text and as a popular culture artifact, that is, as a product that meets certain societal needs (besides the need for mere entertainment), depicts real-life social relationships and transmits certain values, i.e., conveys a certain message. The series can also be seen as an educational text which can acquaint viewers with the purpose, values and people who work in academia, particularly in the humanities. In order to consider its various meanings more comprehensively, the series has been analyzed on two levels: the connotative and the denotative. The intersection of these two levels of analysis provides a fuller, clearer picture of the importance of the series as a work of pop culture which seeks to offer a cultural critique, and which has elicited a wide range of responses, mostly from the academic public. The public’s reception is thus viewed as a sort of corrective which seeks to confirm or refute certain messages conveyed by the series and thus provides us with a more complete view of them.

Key words: The Chair, racism, gender, ageism, university, dramedy, popular culture

*Critique culturelle ou seulement une petite fuite de la réalité?
Analyse anthropologique de la série Directrice*

Dans cet article est analysée dans une perspective anthropologique la mini-série de production Netflix *Directrice (The Chair)* de 2021, comédie dramatique dont les autrices se sont efforcées d'offrir une représentation „crédible”, et par conséquent une critique culturelle du fonctionnement de l'université américaine contemporaine et de l'éducation supérieure. Dans cette série, entre autres, sont traités des sujets socialement importants et actuels comme la question de l'(in)égalité raciale, celle de genre, d'âge et de classe dans l'environnement universitaire et la société en général, le problème de la crise des sciences humaines, la question de la correction politique et du phénomène de ce qu'on appelle la „culture de l'annulation” et bien d'autres. La série *Directrice* est analysée sur deux niveaux, d'un côté en tant que texte – au niveau des messages qu'elle envoie, et de l'autre à partir des réactions générales du public universitaire et général qu'elle a suscitées. En ce sens, la réception du public est considérée comme une sorte de correctif qui tente de confirmer ou de contredire certains messages qu'envoie la série et de cette façon nous offre une représentation plus complète de ces messages.

Mots clés: *Directrice*, racisme, genre, âgisme, université, dramedie, culture populaire

Primljeno / Received: 07.05.2022

Prihvaćeno / Accepted for publication: 06.06.2022